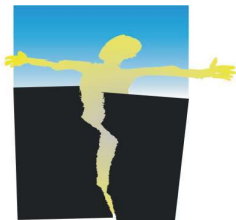

HELSINKI Bulletin

Helsinki Committee for Human Rights in Serbia

Rige od Fere str. #20, 11000 Belgrade, Serbia
tel./fax +381 11 30 32 408; e-mail office@helsinki.org.rs
www.helsinki.org.rs

N° 58 • Februar 2010

Rezolucija o Srebrenici: rasprava ipak otvorena

Inicijativa predsednika Borisa Tadića da se donese Rezolucija o Srebrenici pokrenula je debatu koja je ogolila dubinu srpske frustracije i stoga odbijanja da se suoči sa nedavnom prošlošću, posebno u odnosu na rat u Bosni. Postojanje Republike Srpske (RS), odnosno sama činjenica da ona postoji 15 godina, stvorila je utisak kod srpske elite da je samo pitanje vremena i međunarodnih okolnosti kada će ratni ciljevi biti u potpunosti realizovani.

Dubinu tog *mainstream* mišljenja dodatno ilustruju reakcije nosilaca tog programa, u prvom redu Dobrice Ćosića. Ćosić je čak po prvi put optužio i predsednika Borisa Tadića, mada je, takoreći, do juče bio njegov dnevni savetnik za državne poslove. On optužuje predsednika, srpsku vladu i parlament "za rizičnu,

raskolnu, kratkovidnu nacionalnu i državnu politiku" koja je ozakonjivanjem autonomije Vojvodine "politički trasirala vojvodanski separatizam", a tolerisanjem internacionalizacije „sandžačkog pitanja“ omogućila legitimnu omanizaciju Balkana, odnosno Srbije, Bosne i Hercegovine. I sve to, kako kaže, neposredno posle secesije Crne Gore, nerešenog srpskog pitanja u Crnoj Gori i prekida diplomatskih odnosa sa tom „bratskom“ državom.¹

Ćosić i krug oko njega osporavaju evropeizaciju Srbije, koja podrazumeva kvalifikovanje zločina u Srebrenici. Jer, po njemu, to "zastupaju nedorasli političari, korumpirani intelektualci i neki mediji". Ćosić je optužio demokratsku koaliciju na vlasti da prihvata "džihadsko-fundamentalističke bošnjačke propagandne laži o srpskom genocidu u Bosni i Srebrenici" čime "nesavesno i neodgovorno izjednačavamo svoje ratne zločine sa tobožnjim 'holokaustom' nad muslimanima,

¹ Pečat, 12. februar 2010.

FOND ZA OTVORENO DRUŠTVO

brojimo i umnožavamo svoje zločine, a prećutkujemo bošnjačke i hrvatske – čime i naše potomke činimo pripadnicima genocidnog naroda ravnog sa nacističkom Nemačkom”.²

Neki stručni krugovi su pokušavali da nadju formulaciju koja bi zadovoljila zahtev Evropskog parlamenta koji je usvojio rezoluciju kojom se pozivaju sve evropske zemlje da 11. july proglase Danom sećanja na genocid u Srebrenici. Tako je profesor Vojin Dimitrijević ponudio formulaciju koja se svodi na to da treba “osuditi gnusni zločin u Srebrenici, koji su međunarodni sudovi okvalifikovali kao genocid”.³ Time bi se, kako ističe, izbegla sopstvena kvalifikacija. Suština rezolucije, međutim, i jeste u tome da se formuliše sopstvena kvalifikacija. Na način kako, na primer, jezgrovito predlaže tužilac za ratne zločine Vojislav Vukčević: “Parlament Srbije osuđuje genocid u Srebrenici i iskreno žali sve žrtve Srebrenice. Ovom prilikom upućuje izvinjenje svim članovima porodica žrtava zato što Srbija 1995. godine nije učinila dovoljno da spreči genocid u Srebrenici”.⁴

Većina parlamentarnih stranaka je tražila da se usvoje dve rezolucije o zločinima od kojih bi jedna osudila i zločine nad Srbima. DSS i Vojislav Koštunica su se najviše protivili formulaciji iz Rezolucije Evropskog parlamenta. Ostale opozicione

² Pečat, 12. februar 2010.

³ Blic, 14. februar 2010.

⁴ Vreme, 11. februar 2010.

stranke su se takodje izjašnjavale za formulu koja bi izbegla kvalifikaciju “genocid” i zalažu se za termine kao što su “najstrašnji zločin”, “zločin” ili “težak zločin”.

U međuvremenu su Srbiju posetili brojni predstavnici Evropske unije i SAD, koji i dalje insistiraju na osudi zločina i hapšenju Ratka Mladića. To predstavlja dodatni pritisak na vladajuću koaliciju da usvoji rezoluciju o Srebrenici.

Predsednica republičke skupštine Slavica Đukić-Dejanović je najavila da se rezolucija o Srebrenici neće stavljati na dnevni red skupštine pre zasedanja u martu, sa obrazloženjem da je želja pokretača da se ona usvoji sa što više glasova.

Ideja i smisao ovakve rezolucije je da je podrži ubedljiva većina u parlamentu, čime bi se demonstriralo postojanje političke volje za pokretanje procesa suočavanja u Srbiji. Deklaracija o Srebrenici izuzetno je važan korak za Srbiju, ali neće biti potpun bez hapšenja Ratka Mladića.

Parlament i javnost

Predsednica Skupštine Djukić-Dejanović ističe da nije cilj usvojiti rezoluciju tesnom većinom. Ona veruje da svaka poslanička grupa ima svoj tekst rezolucije: “Vrlo je verovatno da će doći do pokušaja da se usaglase ti tekstovi jer nama u krajnjem predstoji glasanje o tekstu rezolucije i naravno da je jako važno da to ne bude samo 126 poslanika”.⁵

⁵ Beta, 30. januar 2010.

Poslaničke grupe još nisu raspravljalo o rezoluciji o Srebrenici, jer tekst deklaracije još nije stigao u parlament i sve su manje šanse da ona bude stavljena na dnevni red uskoro.

Deklaraciju kojom bi Skupština Srbije osudila zločine u Srebrenici podržalo bi 20,6 odsto građana Srbije. Istraživanje javnog mnjenja sprovedeno u januaru 2009. (na 1000 ispitanika) o saradnji s Haškim tribunalom pokazuje da je 46,2 odsto građana Srbije za usvajanje rezolucije, i to jedinstvene, kojom bi bili osuđeni svi zločini u bivšoj Jugoslaviji. Za dve deklaracije, jednu o Srebrenici i drugu o zločinima nad Srbima, izjasnilo se 20,3 odsto građana, koliko je i protivnika donošenja bilo kakve rezolucije o zločinima počinjenim tokom rata devedesetih. Za odgovor „nemam stav“, ili „ne znam da li su rezolucije potrebne“, kako je pokazala anketa, izjasnilo se 12,7 odsto ispitanika. Jedno od anketnih pitanja bilo je i „kakvo je vaše mišljenje o zločinima nad Bošnjacima u Srebrenici 1995. godine“. Rezultati su pokazali da 55,2 odsto građana Srbije veruje da je reč samo o jednom od zločina „čije su razmere naši neprijatelji i mediji zlonamerno preuveličali“. Zločin u Srebrenici negira i smatra da je sve izmišljeno 6,7 odsto ispitanika, a 22,4 odsto njih nema stav o tome. Za 15,7 odsto građana Srbije zločin u Srebrenici je jedan od najtežih zločina koji se dogodio u ratovima devedesetih u bivšoj Jugoslaviji.⁶

Tadić: Osuda Srebrenice je obaveza

Prilikom pokretanja inicijative za usvajanje rezolucije o Srebrenici Boris Tadić je nagovestio da ona neće

⁶ Blic, 2. februar 2010.

naći na najveće odobravanje u Srbiji i Republici Srpskoj, ali da je obaveza Skupštine Srbije da je donese. Dodao je da su "političari ti koji moraju da budu u stanju da preuzmu odgovornost i za takve političke odluke, jer ih zbog toga građani biraju na izborima, a onda ih, faktički, na izborima nagrađuju ili kažnjavaju zbog toga".⁷ Takodje je rekao da će rezolucija o Srebrenici vremenom dobiti podršku ne samo u Srbiji, nego svuda gde živi srpski narod. Posebno je istakao da je politikom uvažavanja tuđe patnje i odavanja poštovanja tuđim žrtvama moguće na međunaordnom planu sticati kredibilitet za vođenje nacionalne politike.⁸

Kao dodatni argument, istakao je da će usvajanjem rezolucije o žrtvama u Srebrenici biti učinjen pozitivan etički i vrednosni iskorak u odnosu na stalnu potrebu društava na Balkanu da žale isključivo svoje žrtve. "Svi narodi su spremni da pokažu da imaju razumevanje za patnje vlastitog naroda i za patnju sebi bližnjih. Ali, veoma je važno pokazati saosećanje i empatiju kada je u pitanju tuđa patnja i tuđa nevolja. Posebno na prostoru zapadnog Balkana, jer to jeste jedan vrednosni iskorak u odnosu na uobičajeno ponašanje u prošlosti", rekao je Tadić.⁹

Suočen sa otporom, pre svega u opozicionim partijama, Tadić je

⁷ Tanjug, 10. januar 2010.

⁸ Isto.

⁹ Tanjug, 15. januar 2010.

istakao da saosećanje sa žrtvama iz Srebrenice ni na koji način ne isključuje pravo i obavezu Srbije da se seća svojih žrtava, odnosno žrtava koje je pretrpeo srpski narod. S obzirom na predloge da se usvoje dve rezolucije rekao je sledeće: "Što se tiče druge rezolucije, o srpskim žrtvama, svaki narod koji bi nipodaštavao vlastite žrtve, opet bi, u etičkom smislu, činio loše delo. Smatram obavezom Srbije da donese i takvu rezoluciju. Ali, baš zbog toga što ne treba donositi jednu rezoluciju, što treba pokazati empatiju ili sposobnost uživanja u tuđu muku, smatram da je potrebno doneti dve rezolucije, i to ne u jednom danu".¹⁰

Dragan Šutanovac, ministar odbrane, tvrdi da će izjašnjavanje o rezoluciji o Srebrenici pokazati ko se na političkoj sceni „ponaša i razmišlja kao odgovoran čovek, a ko je i dalje ostao u vremenu koje treba da bude odavno za nama": „Prepoznajem rukopis onih koji će biti protiv, jer taj rukopis se prepoznaje još iz devedesetih godina. Taj rukopis se prepoznaje i kada su paljene ambasade i kada je branjena SCG sa guslama u 'Sava centru' i kada su praćeni tenkovi u tu istu Srebrenicu." Rezolucija o Srebrenici je, prema njegovim rečima, prilika da se Srbija opredeli da li prihvata odgovornost za stvari koje su činjene u njeno ime i da jasno iskaže opredeljenje da se takvi zločini nikada više ne ponove.¹¹

Predsednica Narodne skupštine ističe da bi lično podržala svaku rezoluciju koja osuđuje ratne zločine, uključujući i Srebrenicu: "Po mom mišljenju, nije dovoljno da samo Srebrenica bude uključena u nju. Ipak, kako ću ja glasati, a time i ostali poslanici Socijalističke partije Srbije (SPS), odlučiće stranački organi".¹² Ivica Dačić, lider SPS, je izjavio da "svaki narod treba da se suoči sa zločinima koje je počinio ali to, naravno, ne treba da znači aboliciju drugih država, koje to do

sada nisu učinile. Bio bih veoma zadovoljan kada bi sve države imale takav uravnotežen pristup prema ratnim zločinima".¹³

Stavovi opozicije: SNS, DSS i NS

Opozicione stranke su načelno podržale inicijativu Borisa Tadića, ali su odmah izašle sa predlogom o dve rezolucije odnosno o osudi zločina nad Srbima. U tome je posebno prednjačila Demokratska stranka Srbije (DSS) i Vojislav Koštunica.

Vojislav Koštunica kaže: „Teško je i zamisliti veću nepravdu od razdvajanja nevinih žrtava. Moralna obaveza ljudi jeste da odaju podjednaku poštu i bez razlike svim nevino postradalim". Po njemu, interes je Srbije da se rasvetle i osude svi ratni zločini počinjeni u novijoj istoriji Jugoslavije u kojima je srpski narod, ističe, bio najveća žrtva: "Pošto je Srbija prva po žrtvama, prirodno je da bude i prva u osudi svih zločina. Smatramo da je najbolje da Skupština Srbije usvoji Deklaraciju DSS koja je još u junu 2005. godine bila podneta Skupštini".¹⁴

Portparol Demokratske stranke Srbije Andreja Mladenović izjavio je da je za tu stranku prihvatljiva deklaracija kojom bi se osudili svi zločini počinjeni na teritoriji bivše Jugoslavije, ali ne deklaracija kojom bi se samo osudio zločin počinjen u Srebrenici: "Mi možemo da podržimo deklaraciju koja osuđuje sve ratne zločine na prostoru bivše Jugoslavije. Onu koja osuđuje zločin počinjen u Srebrenici, ali i Tuzli, Oluji, Bratuncu, Sarajevu". Prema njegovim rečima, novija istorija je pokazala da su neotkriveni i nekažnjeni zločini ohrabivali zločince da ih ponovo vrše i da je stoga

¹³ Tanjug, 9. februar 2010.

¹⁴ www.B92.net, 17. januar 2010.

¹⁰ Blic, 11. januar 2010.

¹¹ Blic, 1. februar 2010.

¹² Blic, 11. januar 2010.

obaveza svih nas da "zaboravljenjem ne dozvolimo činjenje novih zločina".

Aleksandar Vučić iz Srpske napredne stranke (SNS) je izjavio da će naprednjaci imati konstruktivan pristup u odnosu na rezoluciju o Srebrenici. Ističe da je (i ranije) mislio da je postojao zločin u Srebrenici i da to niko živ ne može opravdati. „Počinjeni su zločini prema Srbima, to nije sporno, ali nijedan zločin protiv Srba ne može da opravda zločine koji su počinili neki naši sunarodnici u Srebrenici”.¹⁵

Srpska radikalna stranka (SRS) negira da se u Srebrenici u julu 1995. dogodio genocid i najavljuje da će glasati protiv rezolucije o Srebrenici ako se ona nađe na dnevnom redu Skupštine Srbije.¹⁶ Aleksandar Martinović, zamenik šefa poslaničke grupe SRS u Skupštini Srbije, rekao je da je za radikale neprihvatljivo da se za "navodni genocid u Srebrenici optuže srpski narod, vojska Republike Srpske ili Ratko Mladić".¹⁷

Đorđe Vukadinović (politički analitičar) tvrdi: "Inicijativa je spoljnopolitički motivisana i mislim da će samo doliti ulje na vatru srpskih političkih razmirica, te nisam uopšte siguran da će mnogo doprineti onome što bi trebalo da bude njena osnovna svrha, a to su istina i pomirenje na prostoru bivše Jugoslavije. ... Takve inicijative bez adekvatnih priprema i konsenzusa na kraju donose više štete nego koristi."¹⁸

Čedomir Antić (istoričar): „Naravno da sam saglasan s tim da treba osuditi zločine iz ratova devedesetih, ali postavljam pitanje predsedniku zbog čega to nije učinjeno 2005. godine, i pitam se da li je Tadić svestan da postavljanje pitanja kolektivne odgovornosti Srbije i Republike Srpske nema za cilj pravdu prema žrtvama, već da je, naprotiv, deo naknadnih ratnih

napora Republike Hrvatske, i Muslimana i Hrvata iz BiH".¹⁹

Nevladin sektor i pojedinci

Nevladine organizacije, njih nekoliko²⁰, već se godinama zalažu za donošenje rezolucije o Srebrenici, a nakon usvajanja rezolucije Evropskog parlamenta svakog 11. u mesecu njihovi predstavnici stoje pred zgradom Predsedništva i traže od predsednika Tadića da pokrene inicijativu o rezoluciji. Pritisak civilnog sektora je konstantan i stvorio je atmosferu o moralnoj obavezi Srbije da se prema tome odredi. Za vreme mandata Vojislava Koštunice, predstavnici konzervativnog bloka su uvek sa nezadovoljstvom reagovali na ta podsećanja i često pokretali kampanje protiv NVO koje su na tome insistirale.

Prvi predlog rezolucije Skupštini Srbije podneli su 2005. godine u ime nevladinih organizacija Nataša Mičić (GSS) i Žarko Korać (SDU). Te iste godine grupa od osam NVO je održala tribinu i razne druge manifestacije povodom desetogodišnjice genocida u Srebrenici. Tražena je osuda genocida u Srebrenici i denunciranje politike koja je do njega dovela. Iste godine i niz drugih manifestacija je obeležilo desetogodišnjicu, ali sa drugim

¹⁵ Blic, 23. januar 2010.

¹⁶ Beta, 14. februar 2010.

¹⁷ Isto.

¹⁸ Vreme, 4. februar 2010.

¹⁹ Vreme, 4. februar 2010.

²⁰ Inicijativa mladih za ljudska prava, YUCOM, Fond za humanitarno pravo, Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Žene u crnom, Centar za kulturnu dekontaminaciju, Grđajanske inicijative, Beogradski krug

predznakom, poput one na Pravnom fakultetu, na kojoj je taj zločin negiran uz učešće profesora Pravnog fakulteta.

Tek posle presude Međunarodnog suda pravde u Hagu 2007. godine, predsednik Srbije Boris Tadić je pozvao Narodnu skupštinu da usvoji deklaraciju kojom će se nedvosmisleno osuditi zločin u Srebrenici. Liberalno demokratska partija je tim povodom dostavila svoj "Predlog deklaracije o obavezama državnih organa Republike Srbije u ispunjavanju odluka Međunarodnog suda pravde", tražeći da Srbija kroz pravni sistem i postupanje državnih organa "jasno osudi svako poricanje genocida u Srebrenici".

Brojni pojedinci i intelektualci su, takodje, tražili osudu tog zločina. Na primer, Dubravka Stojanović, istoričarka, je izjavila da "društva koja ne osećaju empatiju prema tuđim žrtvama, koja ne osećaju sažaljenje, pokazuju time znake ozbiljnih i dubinskih problema. Takvo stanje moralne entropije vodi društva samo u dalje propadanje i njihovu budućnost čini neizvesnom. Zbog toga to i jeste prvorazredno političko pitanje, ali nikako pijačne politike gde ćemo se 'džorati' u disciplini 'genocid za glasove' ili nešto slično. To je sramno".²¹

Vojislav Vukčević, tužilac za ratne zločine, ističe da bi rezolucija bila simbol i poruka za budućnost Srbije i budućnost naše dece, kao i da se ne slaže sa onima «koji po svaku cenu tragaju za balansom zločina». On se zalaže za rezoluciju o Srebrenici jer se prema tom delu naše prošlosti još nismo opredelili.²²

Poruke iz međunarodne zajednice

Jelko Kacin, izvestilac EP za Srbiju, naglasio je da je važno da Srbija vodi raspravu o rezoluciji o Srebrenici, jer se na taj način suočava sa poluistinama koje su dugo vladale:

²¹ Blic, 14. februar 2010.

²² Vreme, 4. februar 2010.

"Što duže bude trajala rasprava, veće su šanse da se usvoji tekst koji će biti blizak rezoluciji Evropskog parlamenta o genocidu u Srebrenici".²³ On je još prilikom usvajanja rezolucije u Evropskom parlamentu izjavio: "Ova rezolucija nije namenjena prošlosti – govoreći o mrtvima, Rezolucija je namenjena živima i njihovoj budućnosti".²⁴

Holandski ambasador Ronald van Dartel je izrazio nadu da će nakon usvajanja rezolucije, ljudi dešavanja iz prošlosti nazvati pravim imenom: "Rezolucija se može doneti samo jednom i ne može se ponavljati tako da je na ljudima koji će o tome diskutovati ozbiljan posao. Naročito poštujemo obrazloženje predsednika Tadića da Srbija ne donosi rezoluciju zbog Evropske unije već zbog sebe".²⁵

Poricanje genocida

Poricanje genocida dobilo je zamah posebno nakon presude Međunarodnog suda pravde (2006) i to, pre svega, u akademskim krugovima. Među najistaknutijim je Stefan Karganović, inače predsednik NVO „Istorijski projekat Srebrenica“, zatim veliki broj profesora Pravnog fakulteta u Beogradu. Najaktivniji u promovisanju teze o nepostojanju genocida su nevladine organizacije poput *Obraza*, *Dveri*, *Srpskog narodnog pokreta 1389* i sl. koje su bliske partiji Vojislava Koštunice, DSS, Pravnom fakultetu, Akademiji i SPC.

Najveći broj tekstova o poricanju nalazi se na sajtu *Nove srpske političke misli* i u nedeljniku *Pečat*. Karganović tvrdi da su „jedini corpus delicti zločina u Srebrenici

²³ Beta, 15. februar 2010.

²⁴ Vreme, 15. februar 2010.

²⁵ Beta, 29. januar 2010.

forenzički dokazi koji su nastali ekshumacijom 13 masovnih grobnica, gde se smatra da su bili sahranjeni streljani muslimanski ratni zarobljenici iz srebreničke enklave". Mimo tih nalaza, ističe, nemoguće je kompetentno govoriti o broju pobijenih.²⁶ Karganović posebno naglašava da, ako Srbija preuzme odgovornost za dešavanja u Srebrenici, može biti izložena tužbana za basnoslovne odštete.²⁷

Inače i sama inicijativa predsednika Tadića naišla je na osporavanje nacionalista. Aleksandar Pavić ističe da je inicijativa Borisa Tadića došla kao hladan tuš na dan proslave Republike Srpske, i to u momentu kada je srpski entitet u dejtonskoj Bosni i Hercegovini pod najvećim međunarodnim pritiskom u svojoj istoriji. On ukazuje da je predsednik Tadić, kao diplomirani psiholog, morao znati „koliko njegova najava, baš u to vreme i tim povodom, može da demoralise i stanovništvo i rukovodstvo Republike Srpske, koje, osim Srbije - i, još uvek u manjem obimu, Rusije – nema istinskog oslonca.“²⁸

Rasprava o rezoluciji je, uz veliki otpor, kako javnosti, tako i akademske zajednice, ipak pokrenula pitanje suočavanja i odgovornosti. Sve veći pritisak međunarodne zajednice stvara utisak da rezolucija mora biti usvojena, samo je pitanje u kojoj

formi.

Srpska elita je konačno prihvatila da integracija u EU zahteva izvesne moralne gestove. Za njih još uvek nespremna, ali je svesna da su neminovni.

Rasprava o Srebrenici pokazuje i odnos snaga u društvu: proevropske i antievropske orijentacije. Nastavak rasprave o rezoluciji mora se povezati i sa obavezom hapšenja Ratka Mladića. Tek tako će rezolucija dobiti svoj puni smisao. Neophodno je stvarati društvenu klimu koja će omogućiti ne samo donošenje jednog skupštinskog dokumenta, nego i suštinsko preispitivanje događaja iz devedesetih godina i odgovornosti za njih.

Uloga medija u tome treba da bude ključna, s obzirom na njihov uticaj na kreiranje javnog mnjenja i atmosfere u društvu. U tom smislu mediji treba što više da se oslanjaju i na postojeće dokumentarne serije i dostupne materijale, kao i na presude Haškog tribunala i brojne dokumente koji ukazuju na ključnu ulogu institucija sistema u planiranju i vođenju rata na teritoriji bivše Jugoslavije. Posebno treba obratiti i pažnju na ulogu institucija kao što su Akademija (SANU), SPC i Univerzitet, koji još uvek oblikuju svest mladih ljudi na modelu žrtve.

Na međunarodnoj zajednici je da odlučnije demonstrira da Srbija mora ispuniti svoje moralne obaveze prema regionu i prema svetu. U tom smislu treba više posvetiti pažnju radu sa društvom koje je više od dve decenije izloženo antievropskoj propagandi.

²⁶ NSPM, 15. februar 2010.

²⁷ Politika, 16. februar 2010.

²⁸ Pečat, 18. januar 2010.

